

سه ماهه بهمن ۹۸ تا فروردین ۹۹

مقدمه

در بهمن ماه ۱۳۹۷، پروژه ارتقا گردشگری مسئولانه برای حفاظت از میراث فرهنگی و توسعه پایدار فعالیت خود را آغاز کرد. پنج موسسه فعال در زمینه گردشگری مسئولانه به عنوان شرکای این پروژه در راستای پیشبرد آن با یکدیگر همکاری می کنند. هدف از این پروژه ارتقاء و توسعه ظرفیت بازیگران محلی برای ترویج و مدیریت گردشگری مسئولانه به عنوان یک منبع برای حفاظت از میراث فرهنگی، در جهت کمک به ایجاد اشتغال و توسعه پایدار است. خروجی‌ای که این پروژه به دنبال آن است، تاکید بر بهبود استراتژی‌های پیشگراانه در کنار فعالیت‌های رسانه‌ای و همراه کردن جامعه تعریف می‌شود.

--- شرکای پروژه ---

این پروژه توسط یک کنسرسیوم تحت رهبری ATLANTIDE اجرا شده است که سازمان ایتالیایی با تجربه گسترده در زمینه آموزش، مشارکت مدنی و توسعه گردشگری مبتنی بر حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی است.

ITACA که پشتیبانی فنی و توسعه تجاری کارآفرینان و شرکت‌ها در مناطق حاشیه‌نشین شهری، به‌ویژه مبتدیان در حوزه گردشگری، کشاورزی، تجارت‌های خانگی، صنعت خدمات و حفاظت از میراث را فراهم می‌کند.

NECOS (شبکه جامعه مدنی برای همکاری و همبستگی) شبکه بین‌المللی متشکل از سازمان‌هایی است که در ایجاد آگاهی عمومی و ظرفیت‌سازی محلی در طرح‌های توسعه مشارکتی تخصص دارد.

DEVCO همکار این پروژه است که جزیی از برنامه همکاری اتحادیه اروپا با کشور شریک، ایران، است.

معرفت پردیس توس (MPT) مؤسسه‌ای مستقر در مشهد است که با جوامع محلی در خصوص حمایت از توسعه اجتماعی و اقتصادی محلی، از جمله گردشگری در راستای حفاظت از میراث مذهبی-فرهنگی همکاری دارد.

طرح سرزمین (P4L) سازمانی است که در سطح ملی فعالیت دارد و در جزیره کیش مستقر است. این موسسه در زمینه تسهیل و توسعه مشارکت محلی برای حفاظت و ارتقا منابع محلی فعالیت دارد.

ذینفعان این پروژه از میان برخی از دست‌اندرکاران حوزه گردشگری در مقاصد هدف این پروژه تعریف شده‌اند. در تاریخ ۱۸ و ۱۹ دی ماه ۱۳۹۸ طی همایشی در شهر مشهد، فرآیند پروژه به صورت رسمی افتتاح شد. در این نشست علاوه بر شرکا، ذینفعان و مسئولین این حوزه حضور داشتند. معرفی پروژه، فعالان، ذینفعان در کنار بررسی نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری پایدار در مناطق زیر نظر پروژه و هم‌اندیشی‌های جمعی، اهم فعالیت‌های این نشست را تشکیل می‌داد.

فعالیت موسسه طرح سرزمین در راستای پروژه

(سه ماهه بهمن ۹۸ تا فروردین ۹۹)

شرکای ایرانی پروژه

موسسه طرح سرزمین تشکیلی غیردولتی و غیرانتفاعی با سطح فعالیت ملی و مستقر در جزیره کیش است. فعالیت این موسسه به طور کلی تسهیل و توسعه مشارکت محلی برای حفاظت و ارتقا منابع محلی است. حفاظت مستقیم در پروژه‌های میدانی ارتقاء سطح آگاهی عمومی از جایگاه و اهمیت تنوع زیستی و حفظ آن، برگزاری کارگاه با هدف آگاهی‌رسانی و یادآوری اهمیت طبیعت و همچنین حفاظت غیرمستقیم از طریق ارتقاء سطح آگاهی و دستیابی به معیشتی پایدار و درک پذیرش مفهوم اکوتوریسم در میان جوامع محلی ساکن در اطراف مناطق بکر طبیعی، از مهمترین فعالیت‌های این موسسه تعریف می‌شود.

از آنجایی که پروژه حاضر به هدف توسعه گردشگری مسئولانه شکل گرفته است، نقش این موسسه برای رسیدن به این مهم بسیار پررنگ خواهد بود. از آنجایی که در حال حاضر نیز این موسسه عمده فعالیت‌هایش را در استان‌های جنوبی کشور انجام می‌دهد، دو استان هرمزگان و بوشهر مورد هدف طرح سرزمین در این پروژه در کنار موسسه طرح ذینفعان که در این پروژه در کنار موسسه طرح سرزمین فعالیت می‌کنند، ترکیبی از افراد و گروه‌ها با تخصص‌های مختلف در حوزه گردشگری هستند. این افراد در زمینه گردشگری سلامت، اقامتگاه‌های بوم‌گردی، موزه مردم‌شناسی، گردشگری دسترس‌پذیر، گردشگری حیات وحش، گردشگری با دوچرخه، حفظ میراث ناملموس و گردشگری طبیعت فعالیت می‌کنند. این ذینفعان با تلاش در کنار یکدیگر قصد دارند در راستای گردشگری پایدار و ارتقا گردشگری در بایبی در دو استان هدف پروژه، بوشهر و هرمزگان گام بردارند.

طی برنامه‌ریزی انجام‌شده برای این مسیر، فعالیت‌هایی توسط این موسسه در بازه سه ماهه صورت گرفته است. این فعالیت‌ها با توجه به ارزیابی نیازهای ذینفعان، رویکرد و هدف اصلی پروژه و همچنین ظرفیت دو استان هرمزگان و بوشهر تعریف شده است. دغدغه‌های همکاران این بخش و همچنین ذینفعان پروژه، در تعریف این فعالیت‌ها بی‌تاثیر نبوده است.

۱. راه‌اندازی وبسایت جامع "ارتقاء گردشگری مسئولانه" (<http://iransustainabletourism.ir>)

داشتن یک پایگاه مرکزی برای مدیریت بهتر رسانه مرتبط با فعالیت هر موسسه و سازمانی، در عصر حاضر یک امر مهم محسوب می‌شود. اعتمادسازی برای مخاطبان با دادن اطلاعات مفید بدون هیچ محدودیت حجمی و زمانی، اطمینان آنها را به فعالیت‌های موسسه افزایش خواهد داد. علاوه بر آن، یک وبسایت جامع کمکی برای درک عملکرد و هدف فعالیت موسسه خواهد بود. از طرفی ایجاد فضایی که در آن بتوان تعاملی پویا با مخاطب داشت، کمک به شنیدن نظرات بیشتر می‌کند که نهایتاً منجر به برنامه‌ریزی دقیق‌تری برای مراحل مختلف یک پروژه خواهد شد.

پروژه این رویکرد را دارد که وبسایت، شبکه‌های اجتماعی و خبرنامه‌های سه ماهه، می‌تواند وسیله‌ای برای مشاوره و جذب مشارکت آگاهانه و دریافت اخبار از بطن جامعه خواهد بود. این موارد برای حمایت از فعالیت‌های ظرفیت‌سازی از طریق راهنمایی و آموزش‌های از راه دور قابل استفاده است؛ همچنین می‌تواند راهی برای ترویج گردشگری مسئولانه باشد.

با توجه به اهمیت حضور در فضاهای مجازی و اینترنتی، وبسایت انگلیسی زبان www.sustainabletourismiran.eu برای ارائه گزارش در مورد این پروژه و روند فعالیت‌های آن راه‌اندازی شده است. مدیریت این وبسایت بر عهده شرکای اروپایی پروژه است، البته در تولید محتوای ارسالی برای این وبسایت، همه شرکا نقش دارند.

● بارگذاری کتاب‌های منبع و مرجع

● بارگذاری بروشورهای آموزشی

● بارگذاری ویدیوهای آموزشی

● برگزاری کلاس‌های آنلاین

از آنجایی که دو شریک این پروژه موسسه‌های ایرانی هستند و البته پروژه برای ایران تعریف شده است، راه‌اندازی وبسایتی که بتواند در این کشور و به زبان فارسی در اختیار مخاطب قرار گیرد، اهمیت دارد. این نکته را نیز باید در نظر گرفت که به دلیل فشارهای خارجی مستمر و تحریم‌هایی که به ایران تحمیل می‌شود و البته شرایط داخلی، داشتن وبسایتی با هاست ایرانی، کمکی به حفظ اطلاعات، پیشینه و تلاش‌های دست‌اندرکاران این مسیر خواهد بود.

یکی دیگر از دغدغه‌هایی که منجر به راه‌اندازی این وبسایت شده، ادامه مسیر اطلاع‌رسانی در حوزه گردشگری مسئولانه، حتی بعد از پایان پروژه حاضر است. بدیهی است که هر پروژه‌ای پایانی دارد ولی تولید محتوا در آن زمینه و ارتباط با ذینفعان مختلف از طریق وبسایت می‌تواند ادامه داشته باشد.

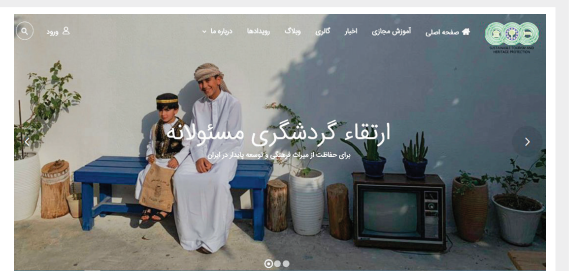
فعالیت‌هایی که در این وبسایت تعریف شده است در راستای ارتقای گردشگری مسئولانه می‌باشد. در حال حاضر این خدمات به صورت رایگان در اختیار مخاطب قرار می‌گیرد. این وبسایت به دو زبان فارسی و انگلیسی تعریف شده است. برای رسیدن به این هدف عمده مسائل به شرح زیر است:

● ایجاد ارتباط بین فعالان این حوزه

● بهره‌مندی از تخصص اساتید این حوزه

● اطلاع‌رسانی در مورد اخبار پروژه

● ایجاد فضای پویای تبادل اطلاعات در این زمینه

۲. حفاظت از میراث معنوی هنر ساخت لنج و دریانوردی ایرانیان در خلیج فارس

فارس به تدریج در حال محو شدن است، اگرچه اندک بازمانده‌هایی از مراسم مربوط به آن گاهی دیده می‌شود. یکی از نگرانی‌هایی که در مورد گردشگری جزیره کیش وجود داشته است، تبدیل آن به یک مرکز خرید بزرگ بوده است؛ به طوری که سنت‌ها و آیین‌های کهن این منطقه فراموش شود. با این حال، اکثر مسافرانی که طی سال‌های اخیر به کیش سفر کرده‌اند به هدف خرید در این جزیره بوده است.

از همین رو، مردم بومی این جزیره در کنار فعالان گردشگری تلاش برای احیای خانه‌های بومی و رونق بوم گردی در کیش را آغاز کرده‌اند. در کنار مرمت، بازسازی و مراقبت از این خانه‌های سنتی، این افراد به احیای سایر میراث منطقه نیز پرداخته‌اند. یکی از این میراث لنج است. این کار می‌تواند کمک کند که کیش بدون نیاز به بازارهای خرید غول‌پیکر، یک مقصد گردشگری متفاوت باشد. تجربه مسافر از وضعیت زیست معمول و سنتی این جزیره، خود یک انگیزه سفر خواهد بود. لمس تاریخ منطقه در کنار بومیان، این فرصت را می‌تواند فراهم کند. آشنایی با هنر دریانوردی با لنج بادبانی نیز در همین بسته سفر می‌تواند قرار گیرد. هنری که می‌تواند از فراموشی آن جلوگیری کرد.

با توجه به اینکه هزینه‌های سفر و خرید در سال‌های اخیر در ایران به شدت افزایش یافته، تغییر نگاه گردشگری در این جزیره ضروری به نظر می‌رسد. موسسه طرح سرزمین با رویکرد توسعه گردشگری مسئولانه، آسیب‌های مربوط به این نوع از گردشگری را بررسی کرده است. این موسسه قصد دارد در کنار فعالان و بومیانی که در کیش مسیر توسعه گردشگری مسئولانه و همچنین احیای میراث را آغاز کرده‌اند، به‌عنوان یک عضو همراه قرار گیرد. موسسه با شناسایی افرادی که در این فرآیند فعالیت دارند و برقراری ارتباط میان آنها می‌تواند مشارکت را برای رسیدن به هدف همه این گروه، یعنی توسعه گردشگری پایدار، شاید در کنار گردشگری حال حاضر کیش، افزایش دهد. این موسسه تلاش دارد تا در مورد دریانوردی با لنج بادبانی در جزیره کیش اطلاع‌رسانی کند. در همین راستا برگزاری جلساتی با بومیانی که آشنایی با این هنر را دارند از فعالیت‌های این موسسه بوده است. انجام تحقیقات کتابخانه‌ای برای شناسایی بیشتر پیشینه لنج در دریانوردی نیز در برنامه‌ها بوده است. شنیدن نظر ذینفعان در این بخش و همچنین تبادل اطلاعات بین کارشناسان نیز در این زمینه صورت گرفته است.

آب‌وهوا کمک می‌کرد. موسیقی و ریتم‌های خاص نیز بخش‌های جدانشدنی قایق‌رانی در خلیج فارس را تشکیل می‌دهد. ملوانان هم هنگام کار آوازهای خاصی می‌خوانند. امروزه جامعه‌ای که این گروه را تشکیل می‌دهد اندک و اکثراً سالمندان هستند. در گذشته کارگاه لنج‌سازی در کیش وجود داشته؛ ولی امروزه شاید سلاک‌کنان قدیمی کیش هم وجود چنین کارگاه‌هایی را به یاد نداشته باشند. استادان، این صنعت را "گلایف" می‌گفتند که علاوه بر تعمیر انواع لنج‌های بزرگ و کوچک در ساخت شناورهای کوچک مانند جالبوت، صمعه، بتیل، منجی، ماشوه و چینکوه و غیره مهارت داشته‌اند. این شناورها بین ۲ تا ۶ نفر گنجایش داشت. بومیان چوب‌ها و تخته‌های اصلی قایق را از بیرون جزیره تأمین می‌کردند، اما برای قسمت‌های داخلی قایق از چوب درختان جزیره استفاده می‌کردند. امروزه لنج‌های چوبی با مواد ارزان‌تری مثل فایبرگلاس جایگزین شده است. کارگاه‌های لنج‌سازی نیز بیشتر به تعمیر لنج‌های قدیمی می‌پردازد. فلسفه، آیین، فرهنگ و دانش سنتی قایق‌رانی در خلیج

طبق تعریف و بسایت (UNESCO) ich.unesco.org Intangible Cultural Heritage، میراث معنوی غیر ملموس یونسکو، شناورهای ایرانی "لنج" به صورت سنتی ساخته می‌شود. ساکنان سواحل شمالی خلیج فارس برای سفرهای دریایی، تجارت، ماهیگیری و غواصی مروراید در گذشته از لنج استفاده می‌کردند. دانش بومی درباره لنج شامل ادبیات شفاهی، هنرهای نمایشی و جشنواره‌ها، تکنیک‌های قایق‌رانی، ناوبری و اصطلاحات مربوط به آن و همچنین پیش‌بینی آب‌وهوا است که ارتباط تنگاتنگی با دریانوردی و مهارت‌های ساخت شناورهای چوبی دارد. دانش ناوبری مورد استفاده برای حرکت در لنج‌ها به‌طور سنتی از نسل‌های قبلی به نسل‌های بعدی منتقل می‌شده است.

لنج‌رانان ایرانی می‌توانستند آن را با توجه به موقعیت خورشید، ماه و ستارگان هدایت کنند. آنها از فرمول‌های ویژه‌ای برای محاسبه طول و عرض جغرافیایی و عمق آب استفاده می‌کردند. به هر باد با توجه به رنگ آب یا ارتفاع موج نامی می‌دادند و همین به آنها در پیش‌بینی

۳. احیای صنایع دستی با تاکید بر توانمندسازی بانوان بومی

حوزه کمک کند. نمونه‌های موفق از توسعه گردشگری مسئولانه و احیای صنایع دستی در مناطق مختلف از ایران می‌توان یافت. نمونه‌هایی که نقش زنان در آن پررنگ و قابل توجه است. اما احیای صنایع دستی در هر منطقه راه و روش‌های ویژه خود را دارد که با توجه به فرهنگ مردم بومی قابل اجراست. در این پروژه، با اعتقاد به ارزشمند بودن احیای صنایع دستی که قابل ارائه در صنعت گردشگری باشند، در عین حال با بررسی فرهنگ کیش، ضمن بررسی و شناسایی نمادها و موتیف‌های سنتی معماری ایرانی ضمن کارآفرینی فرهنگی به تولید محصولات فرهنگی در جزیره کیش پرداخته خواهد شد.

موسسه طرح سرزمین در راستای توسعه گردشگری مسئولانه در کیش، به اهمیت احیای صنایع بومی این منطقه آگاه است. علاوه بر امر حفظ این صنایع، نکته مهم قابل توجه دیگر نقش زنان در احیا و حفظ این محصولات است. از آنجایی که به‌طور سنتی دانش ساخت صنایع دستی به‌صورتی زبانی و سینه‌به‌سینه نقل می‌شود، زمانی که در دنیای مدرن اسبیر می‌شویم، این بیم وجود دارد که این صنایع به دست فراموشی سپرده شود.

در همین راستا، این موسسه به تهیه و تجهیز مکانی مناسب برای حضور زنان بومی پرداخته است. این مکان قرار است بهانه‌ای باشد برای دور هم جمع شدن زنان و به اشتراک‌گذاری دانش آنها در زمینه انواع صنایع دستی منطقه. همچنین زنان می‌توانند با کمک یکدیگر، این دانش را نیز ثبت و مستند کنند تا مرور زمان آن را از بین نبرد. برگزاری کارگاه‌های آموزشی که توسط خود زنان می‌تواند اداره شود نیز در برنامه‌ریزی‌ها گنجانده شده است. برای شروع این مسیر مهم‌ترین قدم شناخت دانشی است که در این منطقه وجود داشته است. نکته‌ای که قبل از ورود به مرحله‌های بعد باید به آن توجه کرد این است که این زنان از فرهنگ ویژه منطقه خود برخوردارند: آنها از پوشش برقع استفاده می‌کنند؛ عربی زبان مادری آنهاست و برای اداره امورات منزل نیز از سنن خاصی پیروی می‌کنند. این پروژه بعد از شناخت کامل بومیان، با مشارکت زنان، به سمت احیای صنایع دستی منطقه پیش خواهد رفت. احیای این صنایع قطعاً در امر گردشگری، حفظ میراث و مباحث اقتصادی در منطقه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

ایفا می‌کنند، اگرچه ممکن است این موضوع مبهم و یا حتی گاهی کهرنگ انگاشته شود. زنان در زمینه‌های مختلف در این وادی فعالیت می‌کنند و شغل‌هایی نه چندان رسمی دارند. بخشی از این مشاغل، به طور مستقیم و بخشی نیز به صورت غیرمستقیم از گردشگری تأثیر می‌پذیرد. به عنوان مثال در کشور ما صنایع دستی، یکی از صنایعی است که زنان به صورت فعال در آن مشارکت دارند و با توسعه و رونق صنعت گردشگری انتظار می‌رود که فرصت‌های بیشتری برای اشتغال زنان ایجاد شود. هم‌اکنون بخش مهمی از شاغلین کارگاه‌های قالی‌بافی، گلیم‌بافی، سوزن‌دوزی و صنایع مرتبط با آن را زنان تشکیل می‌دهند. صنعت گردشگری می‌تواند به بهبود شرایط زنان در این

صنایع دستی هر منطقه بیانگر فرهنگ، آداب و رسوم و نوع زندگی مردم آن منطقه است. وسعت سرزمین ما ایران، وجود خرده‌فرهنگ‌ها، اقوام و نژادهای مختلف، سبب تنوع و گستردگی فرهنگی شده که یکی از جنبه‌های ملموس این فرهنگ‌ها صنایع دستی این مناطق است.

از آنجا که جزیره کیش دارای یک نوع فرهنگ بومی خاص و منحصر به فرد است، توجه در کنار تحقیق و بررسی صنایع دستی این خطه از سرزمین ایران ضروری است. این امر در شناخت هر چه بهتر فرهنگ بومیان این منطقه کمک می‌کند. زنان نقش مهمی به خصوص در جوامع محلی در توسعه گردشگری

در یانوردی و توجه به آن به‌عنوان یک جاذبه گردشگری باشد. مطالعه بیشتر در زمینه صنایع دستی بومی و باتوان نیز از برنامه‌های در دستور کار است.

همچنین چند برنامه بازدید از لنج با حضور مسئولین در کیش برنامه‌ریزی خواهد شد. یکی دیگر از فعالیت‌ها، اجرای برنامه رصد خورشیدگرفتگی از روی لنج خواهد بود. این برنامه‌ها می‌تواند شروعی در جهت شناختن هنر

وبسایت مرتبط با این پروژه به‌صورت منظم در حال به‌روزرسانی خواهد بود. در ادامه مسیر موسسه طرح سرزمین این وبسایت را ارتقا خواهد داد تا بتواند اهدافی که وبسایت را بستری برای آن می‌بیند، دنبال کند.

Abstract

February until April

The Responsible Tourism Promotion for the Protection of Cultural Heritage and Sustainable Development Project was launched in 2019. Five partners are cooperating with each other for the progress of this project. The aim of this project is to enhance the capacity of local actors to promote and manage tourism responsibly as a resource for the protection of cultural heritage, in order to help increase of employment and sustainable development. Located on Kish Island, the P4L Society is a non-governmental and non-profit organization, active at national level. The activity of the Institute is generally facilitating and developing local participation for the protection of local resources. Indirect protection is also one of the activities of this institute by raising awareness and achieving sustainable livelihoods and understanding the acceptance of the concept of ecotourism among local communities, living around pristine natural areas. During the planning for this route, activities have been carried out by this institute from April to February 2019. These activities are defined according to the evaluation of stakeholder needs, the main approach of the project as well as the capacity of Hormozgan and Bushehr provinces.

- Launching a comprehensive website: "Promoting Responsible Tourism"

Having a central platform for better management of the media related to the activities of each institution and organization is a matter of importance nowadays. The project takes the approach that websites, social media and quarterly newsletters can be a means of attracting

informed participation and receiving news from the heart of the community. These can be used to support capacity building activities through advising and distance learning. It also can be a way to promote responsible tourism.

The activities defined on this website are supposed to promote tourism in both Persian and English. These activities include uploading related books, educational brochures, educational videos, holding online courses, establishing connections between activists concerning the aims of project, learning from the experiences of experts, informing project news, and creating dynamic information exchange space in this field.

- Conservation of the intellectual heritage of the Iranian shipbuilding and sailing art in the Persian Gulf
- Local knowledge of Lenj includes oral literature, performing arts and festivals, sailing techniques, navigation and related terminology, as well as weather forecasting, which is closely related to sailing and wooden boat building skills. The navigation knowledge used to navigate the lanes has traditionally been passed down from generations. Today, the community that makes up this group is small and mostly elderly.

With responsible tourism development approach, the P4L Society has investigated the disadvantages of shopping-based tourism in Kish. The institute intends to join the activists and natives, who have started the path of responsible tourism development, as well as heritage revitalization in Kish. By identifying people involved in the process and connecting them to each other, the organization can increase participation to achieve the

group's goal. The institute is trying to provide information about sailing on Kish Island.

Therefore, holding meetings with natives who are familiar with this art has been one of the activities of this institute. Library research has also been planned for further identifying the history of navigation. Hearing the views of stakeholders in this area, as well as exchanging information between experts has been done in this regard.

- Revival of handicrafts with emphasis on empowerment of indigenous women

Paying attention to the indigenous handicrafts of the region by the local people, tourism activists and tourists is an indispensable subject in the development of responsible tourism. This not only preserves the intellectual heritage by preserving the construction of these industries, but also promotes the concept of alternative livelihood by creating employment for the producers of these products. Women also have a vital role in this regard and through their various activities, they directly provide part of the needs of the families.

As to develop responsible tourism in Kish, the P4L Society considers the importance of reviving the local industries of this region. In addition to preserving these industries, another key point is the role of women in reviving and preserving these products. This project, besides full knowledge of the natives and the participation of women, will continue towards the revival of local and traditional handicrafts in the region. The revival of these industries is certainly of particular importance in tourism, heritage preservation and economic issues in the region.